

Маңғыстау облысы білім басқармасының Бейнеу ауданы бойынша білім бөлімінің «Манашы»бөбекжайы жедел басқару құқығындағы мемлекеттік комумуналдық қазынаның кәсіпорны

«Бекітемін»

Маңғыстау облысының білім бөлімінің «Оқу әдістемелік орталығы» мемлекеттік мекемесінің директоры
К.Давлетбаева

« 29 » 05 2026 жыл

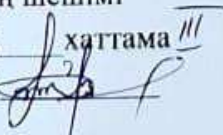
**Тақырыбы: «Ұлттық құндылық – балабақшадағы тәрбие негізі»
(мектепке дейінгі мекемелердегі тәрбиешілерге арналған авторлық бағдарлама)**

Маңғыстау облысы білім басқармасының Бейнеу ауданы бойынша білім бөлімінің «Манашы»бөбекжайы жедел басқару құқығындағы мемлекеттік комумуналдық қазынаның кәсіпорнының әдіскері Муханбердиева Жадыра Туржановна

**Бейнеу ауданы
2026 жыл**

Автор: Маңғыстау облысы білім басқармасының Бейнеу ауданы бойынша білім бөлімнің «Манашы»бөбекжайы жедел басқару құқығындағы мемлекеттік комумуналдық қазынаның кәсіпорнының әдіскері Муханбердиева Жадыра Туржановна, педагог-модератор.
(авторлық бағдарлама - 31 бет)

Рецензент: Маңғыстау облысы білім басқармасының Бейнеу ауданы бойынша білім бөлімнің «Манашы» бөбекжайы жедел басқару құқығындағы мемлекеттік комумуналдық қазынаның кәсіпорнының директоры Корпелиева каракоз Исатаевна, педагог-сарапшы.

Мобб Бейнеу ауданы бойынша
білім бөлімнің «Оку- әдістемелік орталығы» КММ
Әдістемелік кеңесімен ұсынылды
Сараптау комиссиясының шешімі
2026 жылғы «29» 05 хаттама III
Хатшы _____ қолы

ТҮСІНДІРМЕ ЖАЗБА

«Ұлттық құндылық – балабақшадағы тәрбие негізі» авторлық бағдарламасы

Қазіргі қоғамдағы жаңару үдерісі ұлттық тәрбие мен рухани құндылықтарды өскелең ұрпақтың бойына сіңіруді басты міндеттердің бірі ретінде қарастырады. Мектепке дейінгі кезең – баланың тұлғалық қалыптасуының алғашқы баспалдағы. Сондықтан балабақша тәрбиесінде ұлттық құндылықтарды дәріптеу, салт-дәстүрді құрметтеуге баулу, ана тіліне сүйіспеншілік қалыптастыру ерекше маңызға ие.

Өзектілігі

«Ұлттық құндылық – балабақшадағы тәрбие негізі» атты авторлық бағдарлама мектепке дейінгі ұйым тәрбиеленушілеріне қазақ халқының ұлттық мәдениетін, әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін, ұлттық ойындарын, қолөнері мен тәрбиелік тағылымдарын жас ерекшеліктеріне сай меңгертуге бағытталған. Бағдарлама арқылы балалардың ұлттық сана-сезімі қалыптасып, туған елге, жерге деген сүйіспеншілігі артады.

Бағдарламаның мақсаты

Мектепке дейінгі жастағы балалардың бойына ұлттық құндылықтарды сіңіру арқылы рухани-адамгершілік тәрбие беру, ұлттық мәдениетке қызығушылығын арттыру және отансүйгіш тұлға қалыптастыру.

Бағдарламаның міндеттері

қазақ халқының салт-дәстүрі, әдет-ғұрпы туралы түсінік қалыптастыру;

балаларды ұлттық ойындар, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, санамақтар арқылы тәрбиелеу;

ана тіліне, туған жерге, ел тарихына құрмет сезімін дамыту;

ұлттық киімдер, қолөнер, музыка, тағам түрлерімен таныстыру;

үлкенді сыйлау, кішіге қамқор болу сияқты адамгершілік

қасиеттерді қалыптастыру;

Бағдарламаның жаңашылдығы

Бағдарламаның жаңашылдығы – ұлттық тәрбиені мектепке дейінгі білім беру мазмұнымен кіріктіре отырып, баланың жас ерекшелігіне сай жүйелі ұйымдастырылуында. Сонымен қатар:

ұлттық құндылықтарды күнделікті оқу-тәрбие процесіне енгізу;

ұлттық ойындар мен дәстүрлерді заманауи әдіс-тәсілдермен

ұштастыру;

тәрбиелік іс-әрекеттерде халық ауыз әдебиеті элементтерін кеңінен қолдану;

Бағдарламаның негізгі бағыттары

1. Рухани-адамгершілік тәрбие
Балаларды сыйластыққа, ізгілікке, үлкенді құрметтеуге тәрбиелеу.
2. Тіл және ұлттық мәдениет
Ана тілін құрметтеу, ұлттық ауыз әдебиеті үлгілерімен таныстыру.
3. Салт-дәстүр және әдет-ғұрып
Қазақ халқының тұрмыс-салты, дәстүрлері туралы түсінік беру.
4. Ұлттық ойындар мен өнер
Ұлттық ойындарды ойнату, ән-күй, би, қолөнер элементтерін үйрету.
5. Отбасы тәрбиесі және ата-анамен байланыс
Отбасылық құндылықтарды насихаттау, ата-анамен бірлескен жұмыстар ұйымдастыру.

Теориялық маңыздылығы

Бағдарлама мектепке дейінгі ұйымдарда ұлттық тәрбиені жүйелі жүргізудің мазмұнын айқындайды. Балалардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыруға бағытталған педагогикалық негіздерді қамтиды. Сонымен бірге халық педагогикасының тәрбиелік мүмкіндіктерін тиімді пайдалануға жол ашады.

Практикалық маңыздылығы

Бағдарлама тәрбиешілерге оқу іс-әрекеттерін, мерекелік шараларды, ұлттық ойындар мен шығармашылық жұмыстарды ұйымдастыруда әдістемелік көмек береді. Балалардың танымдық, шығармашылық және коммуникативтік қабілеттерін дамытуға мүмкіндік жасайды.

Күтілетін нәтиже

Бағдарлама соңында тәрбиеленушілер:

- ұлттық құндылықтар туралы бастапқы түсінік қалыптастырады;
- қазақ халқының салт-дәстүрлерін танып біледі;
- ұлттық ойындарға қызығушылық танытады;
- үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсету дағдыларын меңгереді;
- ана тіліне және туған мәдениетіне сүйіспеншілік сезімі

қалыптасады;

- шығармашылық және танымдық белсенділігі артады.

Бағдарлама мектепке дейінгі ұйымдарда ұлттық тәрбиені дәріптеуге, жас ұрпақтың бойына рухани құндылықтарды сіңіруге бағытталған тиімді әдістемелік құрал болып табылады.

Кіріспе

Бала тәрбиесі – ұлт болашағының іргетасын қалыптастырудың басты кепілі. Сондықтан ұлттық құндылықтарды балабақшада насихаттау және балалардың санасына сіңіру – аса маңызды мәселе. Өйткені балабақша – баланың тұлға ретінде қалыптасуындағы алғашқы қадамдарының бірі.

Ұлттық құндылық дегеніміз – ұлттың мәдениеті, тілі, дәстүрі, өнері, дүниетанымы және тарихи мұралары. Бұл құндылықтар бөбектерге өз халқының бай мұрасын түсінуге және оны құрметтеуге жол ашады. Тәрбиеленушілер бойына осы құндылықтарды сіңіру түрлі бағыттарда көрініс табады. Балабақша бағдарламасына қазақ халқының дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын енгізу өте маңызды. Мысалы, «Тұсау кесер», «Бесікке салу» сияқты салт-дәстүрлердің мәнін балаларға түсіндіру, ойын түрінде көрсету, ертегілер арқылы жеткізу балалардың қызығушылығын арттырады.

Тіл – ұлттық болмыстың негізгі тірегі. Балаларға қазақ тілін ойындар, әндер, мақал-мәтелдер арқылы үйрету олардың тілді сүюіне ықпал етеді. Қазақ ертегілерін тыңдау, кейіпкерлердің бейнесін сомдау – тіл үйретудің қызықты әрі тиімді тәсілі. Қазақтың ұлттық ойындары балаларды шы-дамдылыққа, батылдыққа, тапқырлыққа тәрбиелейді. «Қыз қуу», «Теңге алу», «Асық ойнау» сияқты ойындарды балабақшада ұйымдастыру балалардың денсаулығын нығайтып, ептілікке баулиды. Балаларға ұлттық ою-өрнектердің мәнін түсіндіріп, оларды сурет салуға немесе қолөнер бұйымдарын жасауға үйрету шығармашылық қабілеттерін дамытады. Сондай-ақ домбыраның үнімен таныстыру, ұлттық ән-күйді тыңдату арқылы өнерге деген сүйіспеншілікті оятуға болады. Тәрбиешілер ұлттық құндылықтарды балалардың жас ерекшелігіне сай қызықты әрі түсінікті түрде жеткізуі қажет. Олар ұлтжанды, мәдениетті, тарихты жақсы білетін маман болуы тиіс. Балабақшада ұлттық құндылықтарды дәріптеу – балалардың болашақта өз халқының тарихын, мәдениетін, салт-дәстүрін құрметтейтін, өзіне сенімді, елжанды азамат болып өсуіне жол ашады. Бұл – ұлт ретінде мәңгілік ел болуымыздың кепілі.

«Ұлттық құндылық – балабақшадағы тәрбие негізі»
Авторлық бағдарламаға арналған перспективалық жоспары

Айы	Тақырып	Мақсаты	Іс-әрекет түрлері	Күтілетін нәтиже
Қыркүйек	Бала бойына ұлттық құндылықтарды дамытудағы негізгі құралдар	Тұлға бойындағы рухани құндылықтарды қалыптастыру	топтағы тәрбие сағаттары; - баспасөз және қабырға газеттері; - бұқаралық ақпарат құралдары; - тәрбие шаралары (пікірталас, тәрбие сағаты, кеш, таным-өнеге сағаттары, т.б.) - саяхат жасау;	Ұлттық құндылықтарды құрметтейді;
Қазан	Ұлттық құндылықтар. Педагогикалық-психологиялық аспектілер	балаларды мектепте оқуға мақсатты бағытпен және жүйелі дайындау	Көрме, қолөнер, мектепке саяхат	Мектепке баруға құштарлығы артады
Қараша	Ұлттық тағамдар	Ұлттық тағам түрлерін таныстыру	Суретпен жұмыс, ойын	Тағам атауларын біледі
Желтоқсан	Бесік жыры – тәрбие бастауы	Бесік жырының мәнін түсіндіру	Ән тыңдау	Ұлттық музыкаға қызығушылық артады
Қаңтар	Қазақтың ұлттық ойындары	Ұлттық ойындарды үйрету	Асық ату, арқан тарту	Ұлттық ойындарды ойнайды
Қаңтар	Мақал – сөздің мәйегі	Мақал-мәтелдерді үйрету	Жаттау, талдау	Мақалдарды қолданады
Ақпан	Ұлттық аспаптар	Музыкалық аспаптармен таныстыру	Домбыра үнін тыңдау	Аспаптарды ажыратады
Наурыз	Армысың, Әз Наурыз!	Наурыз мерекесін таныстыру	Мерекелік шаралар	Наурызды құрметтейді
Сәуір	Төрт түлік – ел байлығы	Төрт түлік туралы білім беру	Жұмбақ, сурет салу	Мал түрлерін ажыратады
Мамыр	Батырлар елін сүйген	Батырлар туралы түсінік беру	Әңгіме оқу	Батырларға құрмет сезімі қалыптасады

Бала бойына ұлттық құндылықтарды дамытудағы негізгі құралдарға мыналарды жатқызуға болады:

- топтағы тәрбие сағаттары;
- баспасөз және қабырға газеттері;
- бұқаралық ақпарат құралдары;
- тәрбие шаралары (пікірталас, тәрбие сағаты, кеш, таным-өнеге сағаттары, т.б.)
- саяхат жасау;
- үйірмелерге қатысу. Жаңа Қазақстан үшін қазақ өркениетін дамыту, салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын, тілін, т.б. ұлттық құндылықтар аясында кеңейту - өзекті мәселенің бірі. Сондықтан алдымызда тұрған үлкен мақсат – ұлттық мұра құндылықтарын қазіргі таңның мәдени жетістіктерімен үйлестіру. Жас ұрпақ тәрбиесінде үйлесімділік заңы салтанат құруы шарт. Яғни ол өзінің өсу, есею кезінде ақ сүт беріп, асыраған ата-анасымен де, көкірек көзін ашқан ұстаздарымен де үйлесім таба білуі тиіс. Сонда ғана тұлға бойында ұлттық рухани қасиеттер бірте-бірте қалыптасары сөзсіз. Тұлға бойындағы рухани құндылықтарды қалыптастырудың көзі, отбасы, әулет, әлеуметтік орта, мемлекет болса, ұлтық құндылық, ұлттық салт-сана, ұлт алдындағы міндет, намыс, ұлттық рух, ұлттық салт-дәстүр, тұлға бойындағы ұлттық құндылықтың жоғары көрсеткіші.

Қорыта айтқанда, бүгінгі күнде жас ұрпақты әдепті де саналы етіп

тәрбиелеу үшін ең алдымен тәрбие ережелеріне сүйене отырып, ұлттық дәстүрімізді, әдет-ғұрып, ата-бабаларымыздан қалған насихат-мұраларды жас ұрпақ санасына сіңіре білуіміз қажет. Тәрбиенің көзі ата-бабамыздан қалған мұралар мен дана сөздер десек, біз соларды насихаттайтын жүргізушіміз. Бүкіл қоғам болып қолға алып, мәдениетті, тәрбиелі болып жүруді әрқайсысымыз өзімізден бастасақ, жас ұрпақтың тәрбиесі де өз жемісін берері анық. Ұлттық құндылықтарымыз --

ұлтымыздың мәңгілік қорғаушы шамшырағы. Кезінде Алаш ардақтылары ұлттық құндылықтарымызды өз бақытын, өз басының амандығынан жоғары қойып, табандылықпен, жанын салып қорғай білді. XX ғасыр ұландары

ұлттың алдындағы нағыз тұлғалық парыздарын батырлардай қорғай білді. Тоталитарлық режимнің ауыр сынақтарына төтеп беріп, тілімізді жойылып кету қаупінен жандарын салып қорғады. «Қазақ тілім», «Алашым», «қазағым» деген жандарың тазалығынан айналып кетуге болады. Ал біз, ХХІ ғасырдың жаңа қазақтары, ұлттық құндылықтарымызды қандай дәрежеде қорғай алып жүрміз? Ұлттық құндылықтарымыздан айырылып, рухани жұтаңдап бара жатқан жоқпыз ба? Ұлттық санамыз қаншалықты ояу? Алаш ардақтыларындай ұлтымыздың алдындағы адами парызымызды орындап жүрміз бе? Материалдық құндылықтар маңызды ма, әлде ұлттық құндылықтар мәнді ме? Кезіндегі әлемді өзінің батылдығымен, даналығымен, өткір қылыштай от ойнаған көздерінің жалынымен шарпыған Атилла, Томирис ханшайымдардың рухы біздің бойымызда бұғып жатқан жоқ па? Сол рухани қуатымызды, ұлттық құндылықтарымызды оятып, әлемге ұлтымыздың рухани жауһарларын жарқыратып көрсететін уақыт жетті. Ең бастысы осы баға жетпес байлығымыз–ұлттық құндылықтарымызды өгейсітпей, жүрегіміздің түбінде ұлы құрметке лайық деп тауып, жанымыздың шынары, өміріміздің маңызды бөлшегіне айналдырып, қадіріне жетсек болғаны. Адамзатты жаратқан құдірет бары анық, сол құдіреттің арқасында бұл әлемге пейілі дариядай кең, көңілі жас сәбидей таза, ақылы теңіздей терең қазақ халқы ұлы миссиямен жаратылған ұлы халық. Әлем – құдіретті күштің туындысы, о баста адаммен бірге пайда болған өзгермейтін, өте құнды қазыналарымыз бар. Қанша ғасыр тезінен өтіп келе жатса да құндылықтар өз құнын ешқашан жоймақ емес. Құндылықтар - адамның бұл әлемде басшылыққа алатын ең сенімді серігі. Адаммен бірге жасап, өмір сүру қағидаларын дұрыс реттей білуге көмектесетін құндылықтардың бұдан кейін де қанша ғасыр өтсе де өзінің бұл өмірдегі маңыздылығы арта бермек.. Ұлттың ұлылығы ата-баба рухын құрметтеу, жүріп өткен тарих белесіндегі шұғылалы шуақты шақтармен қатар, ұлттың басына қара бұлт төнген ауыр кезеңдерді жадында ұстай білу, одан сабақ ала білуден байқалады.«Құндылық» сөзінің түп төркініне мән берер болсақ «құнды» сөзінен шыққан. Құнды деп танитын дүниелер біздің өмірімізде өте көп. Алайда адамдар көбіне құнды дүниелерге материалдық заттарды көбірек құрметтейтін кезеңге аяқ басты. Құнды дүниеміздің ең елеулісі ол – рухани құндылықтарымыз. Өйткені рухани құндылықтарымызды ұлықтау арқылы рухымыз көтеріліп, ата-бабамыздың біздің бойымызға сіңірген игі қасиеттерін санамызда жаңғыртып, жүрегімізде ұйықтап жатқан ұлттық болмысымызды оята білуге септігі тиеді. Рухы биік еелді ешқашан жау ала алмайды. Елдің рухани, имани иммунитеті әлсірегенде халықтың күйрегені. Ұлтымызға қорған болған, жаһандану сияқты алпауыт үдерісте өзіндік келбетімізді сақтап, дариядай толқып жатқан өмір тербелісінде алып елдердің ығында жұтылып кетпей сақтаушы күш–ол ұлттық құндылықтар. Құндылықтар уақыт тезіне төтеп беріп, адам баласының – әлем жаратылғанда бірге пайда болған мәңгілік жасайтын өзгермейтін дүние.

«Еліміздің ұйытқысы-әдет-ғұрпымыз»деп қазақ әдебиетінің майталманы Ғабит Мүсірепов айтпақшы,әдет-ғұрып–халықтың ғасырлардан санасына сіңіріп өмір сүру қағидаларын құрайтын жоралғылар, салттар жиынтығы. Салтының салтанаты мен алуан түрлілігімен, өзгешелігімен, тереңдігімен, астарлы ақиқатымен тамсандыратын қазақ халқының дәстүрі ұлттық сипатта ғана емес, әлемдік деңгейде үлгі алуға тұрарлық. Осы баға жетпес құндылықтарымыздан неге алыстап барамыз? Деген өзекті сұрақ мазалайтыны рас. Уақыт – біздің өткен тарихи белестеріміздің, алда жетер биігіміздің куәгері. Салт-дәстүрі бұзылмай, тіліміз шұбарланбай, санамыз жат ағымдардың, шетелдің даңғара әуендерімен уланбай тұрғанда қазақ қандай еді? Намыстың ақ туын желбіретіп, «Жаным арымның садағасы» деген жалынды сөз қазақ жігітінің ұраны болатын, әдет-ғұрып, салт-дәстүр сахналық көрініс қана емес, өміріміздің шынайы бір табиғи көрінісі болатын. Көзбояушылықтан бойын алыс ұстаған халқымыздың салт-дәстүрі терең ғибратты, үлгілі, мағынаға толы.Қазақ халқы – болмысынан өте жүрегі таза, қонақжай, әдептілік пен сыпайылық үлгісін көрсете білген жаны нәзік, терең ойлы, сонымен қатар, жауынгер,батыл, әрі әділетті халық. Заман ағымының өзгеруіне байланысты қазақ халқының қазіргі уақытта өмір салтымыздан ажырап қалған дәстүрлерміз жеткілікті. Әдеп сақтау,үлкенге құрмет көрсету сияқты әдет-ғұрыптарымыздың әлсіреп бара жатқаны салт-дәстүрімізге деген немқұрайлы қарауымыздың зардабы. Қоғамның құлдырап, ізгілік пен адамгершіліктің қадір-қасиеті төмендеп бара жатқандығы тұрмыс салтымыздан әдет-ғұрпымызды жатсынып бара жатқандығымыздың кесірі емес пе деген сұрақ туындайды. Кез келген ұлт өкілдері әлем сахнасында шынайы ұлттық келбетті сақтап, түр-сипатын ғана емес, рухани қуаты мен ұлттық болмысын заман ағысына қарамастан лайықты деңгейде сақтағысы келсе, салт-дәстүр секілді ұлттық берік қорғанышы болған ұлы байлықты бойынан, өмір салтынан алыстатып алмауы тиіс. Халқымның мол рухани мұрасын кішкентайымнан бойыма сіңіру арқылы ерекше ұлттық рух бойымда тасқындап тұрғандай сезімде боламын. Ұлттық құндылықтар ұлтты құрметтеуден басталады. Өз рухани құндылықтарын терең құрметтей білетін ұлт өзінің әлем картасында қаншалықты маңызды орын алатынын сезіне біледі. Қазақ екендігімізді Наурызда ғана еске алатын жағдайға жеттік. Өскелең ұрпағымыздың жүрегінде ұлттық рух лаулап жанып, жаны мен қанында қазақылықтың лебі есіп тұрса, жаһандану үдерісі біздің ұлтымызға әкелер қаупі жоқ деп айтуға болады. Ұлттық құндылықтар ұлылығымызды сақтап, ұлт ретінде әлем сахнасында абыройлы орын алуымызға тигізер ықпалы зор.

МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚ ТОП ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРІН ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Мектепке дейінгі шақ–баланың сезімдік тәжірибесінің орасан зор молайып, ретке келу, қабылдау мен ойлаудың адамға тән формаларын игеру, қиялдың күшті дамуы, ырықты зейін мен мағыналы естің бастамалары қалыптасу кезеңі болып саналады. Қазіргі таңдағы мектепалды даярлықтың негізгі мақсаты мектеп жасына дейінгі балалардың жалпы, зияткерлік, дене дамуын, олардың білімді игеруге дайындығын қамтамасыз ету, оқу әрекетін меңгеру үшін балада тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру болып табылады.

Мектепалды даярлық алдына қойлатын міндеттер де тәрбиешіден терең педагогикалық психологиялық біліктілікті талап етеді:

- балаларды мектепте оқуға мақсатты бағытпен және жүйелі дайындау;
- жеке қабілеттері мен дарындылығын дамыту;
- ұлттық, жалпы адами этикалық және мәдени құндылықтарға балаларды баулу, баланың зияткерлігін дамуы;
- рухани-адамгершілік құндылықтарды, отансүйгіштік, төзімділікті қалыптастыру;
- балалардың коммуникативтік және әлеуметтік құзыреттіліктерін қалыптастыру;
- білуге құмарлықты, шығармашылық белсенділік пен бастамашылықты дамыту;
- балалардың денесі мен психикалық саулығын нығайту;
- білім берудің сабақтастығы мен үздіксіздігін қамтамасыз ету.

Мектепалды даярлық білім беру бағдарламасы баланың мектепте білім алу даярлығын (әлеуметтік-психологиялық, тұлғалық, ерік-жігерлік, физикалық және зияткерлік даярлығы) қамти отырып, сондай-ақ баланың коммуникативтік дағдыларының қалыптасуына, танымдық және әлеуметтік мотивтерінің көрінуіне, қызығушылығы мен білім алуға

деген құштарлығының дамуына ықпал етеді . Баланың сөздік қорын молайтып, сөз сырына үңілуіне, балаға ана тілін жеңіл әрі дұрыс меңгеруінің негізін қалау. Ұжым мүшелері жаңашылдық жұмыстарды жүргізу үшін білім беру саласындағы даму стратегиясына баса назар аударып, жаңа технологияларды меңгеруде. Бағдарлама құрылымы мен мазмұны мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың тәрбиелік, дамытушы, оқытушы міндеттерінің бірлігі мен кіріктірілуі, бірізділігі, жүйелілігі, сабақтастығы сияқты педагогикалық қағидаттар негізінде құрылған.

Барлық іс-шаралар мен сабақтар болашақ бірінші сынып оқушыларын оқытуға емес, олардың белсенділігін, дербестігін, шығармашылық қабілеттерін, танымдық қызығушылығын, құрдастарымен және ересек балалармен қарым-қатынасқа түсе білу біліктерін дамытуға ерекше мән береді. Мектепалды даярлық топ тәрбиешісі қиындығы да қызығы да мол өнер өлкесінің көш бастаушысы десекте лайықты. Сол көш бастаушы бала тәрбиесінде «Жеке тұлға» бағытын алып, сол бойынша жұмыс жүргізсе, нәтижесінде бала бойында жағымды тұлғалық қасиеттер қалыптасады. Сонымен қатар, мектепалды даярлық топтарында өткізілетін сабақтардың үлкен тәрбиелік маңызы бар. Оқыту әдісі дидактикалық негізгі бір құрамды бөлігі және оның мақсаты, мазмұнды әдістері және ұйымдастыру тәсілдерінің біртұтастығы болып табылады. Бағдарламада «Денсаулық», «Қатынас», «Таным», «Шығармашылық», «Әлеуметтік орта» білім беру дағдылары мазмұнының негізгі аспектілері анықталады. Барлық білім беру салалары бір-бірімен байланысты: бала таниды, тани отырып, білгенін әңгімелеп береді; талқылау және зерттеу барысында құрдастарымен және ересектермен өзара әрекет етеді. Білім беру салаларының өзара байланысы және өзара әрекеттестігі қоршаған ортаның тұтастай бейнесін қалыптастыруды қамтамасыз етеді.

Психологиялық-педагогикалық жағдайларға қойылатын талаптар

- 1) ересектердің балаға құрметпен қарауы, балалардың жағымды өзін-өзі бағалауын, өзінің мүмкіндіктері мен қабілеттеріне сенімділігін қолдау;
- 2)білім беру әрекетінде жұмыстың балалардың жас және жеке ерекшеліктеріне сәйкес жұмыс түрлері мен әдістерін қолдану;
- 3) мектепалды даярлық сыныптарының педагогтері, мамандары және атааналарының бірлескен әрекеті негізінде әрбір баланың қызығушылықтары мен мүмкіндіктеріне бағытталған білім беру әрекетін құру;

4) ересектердің балалардың бір-біріне жағымды, қайырымды қатынастарын, әртүрлі әрекет түрлерінде олардың өзара бірлескен әрекеттерін ересектердің қолдауы;

5) дене және психикалық озбырлықтың барлық түрлерінен балаларды қорғау;

6) балалардың даму бұзылыстары мен әлеуметтік бейімделуін диагностикалау және түзету үшін қажетті жағдайларды жасау;

7) балаларды тәрбиелеуде, олардың денсаулықтарын қорғау мен нығайтуда ата-аналарды қолдау, ата-аналарды білім беру әрекетіне тарту

Педагогикалық процесті ұйымдастыруға әдіскер ретінде төмендегі жағдайларды ескеремін:

1) арнайы білімі бар педагог кадрлармен қамтамасыз ету;

2) педагог кадрлардың кәсіби шеберліктерін арттыру;

3) баланы тәрбиелеу мен дамыту, соның ішінде инклюзивті білім беру мәселелерінде педагогтерге және ата-аналарға кеңес беру;

4) білім беру процесін ұйымдастыру, әдістемелік қамтамасыз етуді қолдау. Мектепалды даярлық тобында педагогикалық жұмыстарды дәстүрлі емес түрде ұйымдастыру – жұмыс пен кәсіби шеберлік деңгейін арттыруға мүмкіндік туғызады. Баланы ерте жастан білімді өз бетінше меңгеруге және қолдана білуге дағдыландыру аса маңызды болып табылады. Педагог үшін өз бетінше, шығармашылықпен оқу үдерісін оңтайлы және ерекше сипатта ұйымдастыру маңызды болып табылады.

Ойын іс-әрекетін ұйымдастырудың белсенді түрлері: іскерлік ойындар, пікірталастар, білімді бірлесіп игеруге бағытталған тренингтер ұйымдастыру тиімді. Мектепалды даярлық тобындағы оқытудың негізгі түрі ретінде ойын баланы дамыту тұрғысынан оқу қажеттіліктеріне сәйкес құрылымдалған, еркін немесе педагогтің жетекшілігімен болуы мүмкін. Балада осы жаста қалыптасқан тұлғалық

қасиеттер жеке адамның ішкі табиғи жетістігі болады. Қазіргі таңда

тәрбиешілер инновациялық және интерактивтік әдістемелерін сабақ барысында пайдалана отырып психологиялық білімін ұдайы жетілдіруі шарт. Мұның бәрі-мектеп өмірінің бастамасы - баладан айталықтай ақыл-ой күшін ғана емес, сонымен қатар үлкен дене төзімділігін де талап ететін ерекше оқу қызметінің бастамасы болғандықтан ерекше маңызды.

БАЛА БОЙЫНА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Бүгінгі таңда жас ұрпақты тәрбиелеуде бала бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастыру өте маңызды. Жас ұрпақты өз халқының тарихын түсіну, салт-дәстүрлерін білу, тіл білімін жетілдіру, адамгершілік қасиетін арттыру қазіргі қоғам талабы. Бала бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастыру арқылы еліміздің мықты іргесін ұстап отыратын Отан сүйгіш патриот азаматтарын қалыптастыра аламыз.

Ұлттық құндылықтар белгілі бір ұлтқа ұлт азаматына тән зат, адами қадір-қасиет, яғни ғасырлар бойы жинақтаған ұлттық рухани құндылықтар. Ол-тәрбие мен оқытуға бағытталған мұрағаттар. Оларға меймандостық, кісілік, сыйластық, имандылық, кішіпейілділік, салауаттылық, қайырымдылық, ізгілік, еркіндік, өнерпаздық, сыпайылық, мәдениеттілік, шығармашылық, рухани байлық, махаббат сынды қасиеттер жатады. Л.А.Харисова рухани адамгершілік құндылықты рухани мәдениет негізінде зерттей отырып, танымдық мәдениет, адамгершілік мәдениет, ұлттық мәдениет, рухани-әлемдік мәдениет, салауатты өмір сүру мәдениеті, дүниетанымдық мәдениет деп қарастырды. Ж.Молдабеков өмір сүру, тіршілік ету философиясы адамдықты бағу, адамгершілікті тану, адамзат тіршілігінің мақсатымен жан-жақты үйлесетіндігін атайды. Адамдықтан қанағат тапқан әдепбағуға бейім. Әдепбағудың көне де, қасиетті түрі – тектілік пен шежіре, оның мәнімен есептесу екендігін түсіндіреді Ұлттық құндылықтарымызды мектепке дейінгі жастан бастап қалыптастырудың маңызы зор. Ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың бағыттары көп.

Оларды төмендегідей бағыттарда көрсетуге болады:

- Отанын сүйушілік;
- Отбасылық тәрбие және үлкендерді сыйлау;
- Тіліне деген құрмет;
- Ұлттық ойындар арқылы;
- Ұлттық мерекелер, т.б.

Мектепке дейінгі жастан бастап біздің елдің болашақ азаматы, тұлғасының іргетасын қалау қажет. Балаларда Отаншылдық қасиеттерді

тәрбиелеу-баланың өнегелік даму міндеттерінің бірі, ол өзіне жақын адамдарға, мектепке дейінгі білім беру ұйымына, туған еліне деген сүйіспеншілікті дарытуды қамтиды. Отан ұғымында тақырыпта әңгімелеу барысында Қазақстан Республикасының рәміздерімен таныстыра отырып, халқымыздың тарихымен таныстыру, елін, жерін сүйюге тәрбиелеудің маңызы зор. Балаларды патриоттық сезімде тәрбиелеуде Отан туралы, туған жер туралы тақпақ-өлеңдер жаттату, әңгімелеу арқылы бала бойына елге, жерге, Отанға деген сүйіспеншілікті сіңіру болып табылады. Оқуқызметтері мен ертеңгіліктерді өткізуге тәрбиешілер, ата-аналар белсене қатысып, өз үлестерін қосады. Рухани-адамгершілік құндылықтар адамдық тәртіп пен рухани дағдыны қалыптастыратын жүйе. Адамның адамгершілік тұрғыдан қалыптасуы рухани-адамгершілік құндылықтар арқылы ұрпақ санасына жол көрсететін қазақ ауыз әдебиеті үлгілерінде, салт-дәстүрлерде сараланып көрсетілген. Мысалы, «Ертөстік» ертегісінде Ертөстіктің ағаларын іздеуі, Ертөстікке қасындағы достарының көмектесуі т.б. Ертегідегі адамгершілік бірліктің негізі— адам өмір сүретін ортада қалыптасатын өмірлік құндылықтар. Мектеп жасына дейінгі балалардың дүниетанымының дамуына бауырмалдық, жолдастық, адамгершілік қасиеттері әсер етеді.

«Үлкенге—құрмет, кішіге—ізет», дегендей үлкендерге «ата, әже, ана, әке, аға, жеңге, әпке,» — десе жасы кішілерді: «іні, қарындас, бауырым т.б», — деп тәрбиелі түрде қарым-қатынаста атайды. Үлкендерге сәлем беріп, орын беру тәрбиенің негізгі бөлігі. Мектепке дейінгі педагогиканың теориялық және практикалық мақсаты – жас ұрпақтың ой - өрісін, сана сезімін кеңейте отырып, өмірге қажетті білім -дағдыларға үйретеміз. Балалардың тілдерін дамыту, ауызекі сөйлеуге үйрету, үйренгенін күнделікті өмірде пайдалана білуге жаттықтырып отыру ісіне назар аударады. Өйткені, баланың айналадағы өмірді танып, білудегі басты жәрдемшісі— тіл болып табылады. Ал тілдің дамуы оның сана - сезімін, ой-өрісін жетіле түсуіне негіз болады. Тіл— ұлт ерекшеліктерінің бірі, ұлт мәдениетінің бір формасы, тілде әрбір халықтың ұлттық дәстүрінің, сана сезімін, ойлау тәсілінің, мінез- құлқының белгілері бейнеледі. Балалардың тілдерін дамыту барысында тілге деген құрметті қалыптастыра түсу қажет.

Ұлттық ойындар – қазақ халқының ерте заманнан қалыптасқан дәстүрлі ойын- сауықтардың бір түрі. Халқымыз ойындарға тек балаларды алдандыру, ойнату әдісі деп қарамай, жас ерекшеліктеріне сай оларды көзқарасының, мінез— құлқының қалыптасу құралы деп ерекше бағалаған. Мектеп жасына дейінгі баланы дамытатын, өсіретін, әрі тәрбиелейтін де негізгі іс-әрекет ойын. Ойын арқылы бала қоршаған ортамен, адаммен, олардың еңбегімен, қарым-қатынасымен танысады. Ойын арқылы олардың ой-өрісі дамиды. Қазақтың көне жыр- дастандарында ұлттық ойындар балаларды тәрбиелеуде ерекше орын алғандығы айқын көрінеді. Мәселен «Қобыланды», «Алпамыс», «Ер

Тарғын» сияқты эпостық жырларда елін сүйген батырлардың, жұртшылық сүйіспеншілігіне бөленген ер жігіттердің ең алдымен ұлттық ойындарда сайысқа түсіп, одан кейін көп кісі қатысқан ойын-сауықтарда өздерінің мергендік, палуандық, шабандоздық шеберліктерін көрсеткендері айтылады. Ойын үстінде балалар әртүрлі рөлде жолдастарымен қарым – қатынас жасауға, ойын үстінде ойлана отырып жауап беруге, қиялдауға, елестетуге қабілеттері қалыптасады. Сөздік ойындары балалардың ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамытады. Ойыншықтарды пайдалана білуге үйренеді.

Ұлттық ойындардың мектеп жасына дейінгі балаларға лайықтары

«Көкпар», «Орамал алу», «Тақия жасыру», «Алтын қақпа», «Ақ серек-Көк серек», «Айгөлек», «Ақ сандық – Көк сандық», «Ақ сүйек», «Теңге алу» т.б. Ойын баланың көңілін өсіріп, бойын сергітіп қана қоймай, оның өмір құбылыстары жайлы танымтүсінігіне де әсер етеді. Балалар ойын арқылы тез тіл табысып,

қарымқатынас жасауға үйренеді, Ойын үстінде дене қимылы арқылы өзінің денсаулығын нығайтады. Ойындарды күнделікті тұрмысқа пайдаланудың заманымызға сай ұрпақ тәрбиелеуге пайдасы орасан зор. Ойын баланың алдынан өмірдің есігін ашып, ұштаса береді Ұлттық мерекелер —әрбір халықтың осы күні жарқыратып, көрсететін мәдениет мен дәстүрлі ұлттық тағамдары болады. Дәстүр бойынша бұрын Наурыз мейрамын бүкіл ауыл, ел болып, әсіресе жастар жағы түгелдей таң шапағатын қарсы алудан, тазаланған арықтарға су

жіберуден, ағаш отырғазып, гүл егу рәсімін өткізуден бастайтын. Баланы ұлттық мәдениет пен дәстүрге жақын таныстыру барысында мерекелерді атап өту үлкен рөл атқарады. Мектепке дейінгі ұйымдарда мерекелерді ұйымдастыру барысында балалар олардың ерекшеліктерімен, маңыздылығымен, қоғам өміріндегі айтулы даталармен, ата-бабалар мен қазіргі батырлардың ерлік істерімен танысады. Балалар ұрпақтан-ұрпаққа жеткен материалдық

құндылықтарға ұқыпты қарауға, ертегі, аңыздар және ұлттық өнермен танысып, ұлттық әндерді айтуға үйренеді.

Тәрбие процесінде адам мәдени дағдыларды игереді, белгілі бір этникалық топқа қатысады, әлемдегі өз орнын біледі. Халықтардың рухани тәжірибесінің қазынасы бола отырып, этникалық мәдениет адамға жағымды әсер етеді, оның педагогикалық әлеуеті моральдық негіздердің жойылуына қарсы тұрады. Оқу процесінде оның әртүрлі тарихи үлгілерін игеру, нақты өмірде және кәсіби өнердің эстетикалық формаларында пайда болатын этномәдениет диалогын түсіну-мұның бәрі қазіргі дәуірде қажет этностың рухани экологиясының бір түрі бола алады. Этномәдени білім беру қазіргі педагогиканың маңызды бағыттарының біріне айналуға. Оқу процесінде олардың өзіндік ерекшелігі мен олардың жаһандану, интеграция, интернационализация процестерімен байланысын біріктіруге болады. Мәдениетаралық өзара іс-қимыл жағдайында жас ұрпақты толеранттылыққа тәрбиелеудің, шетелдік мәдени құндылықтардың тасымалдаушыларына деген жанашырлықтың маңыздылығы назар аударады.

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР – ЗАМАНАУИ БІЛІМ НЕГІЗІ

Қоғамдағы көкейтесті мәселелердің бірі – оқу-тәрбие үдерісінде ұлттық мұра құндылықтарын қазіргі таңның мәдени жетістіктерімен үйлестіру болып саналады. Біз жаңа озық технологиямен, тіпті ғарышты игерумен де ғаламды таңқалдыра алмаймыз. Санаулы жылдардан кейін еліміздегі барлық мектептердің материалдық-техникалық базасы әлемдік стандартқа сай болатынына шүбәміз жоқ. Сонда басқа елдерден немен ерекшеленеміз?

Әрине, ұлттық мәдениетімізбен, әдет-ғұрыптарымызбен, тіліміз, ділімізбен ғана ерекшеленеміз. Демек, жас ұрпақты өз халқының тарихын, тегін, ұлттық құндылықтарын, салт-дәстүрін, тілін меңгерген мәдениетті, адами қасиеті мол, шығармашыл тұлға етіп тәрбиелеу – өмір талабы, қоғам қажеттілігі. Өз кезегінде оқушының білім алу кезінде шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыру үшін төмендегі құндылықтардың тигізетін ықпалы зор. Атап айтсақ: – зияткерлік-шығармашылық; – әлеуметтік-қоғамдық; – әлеуметтік-педагогикалық. Демек, оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыруда ұлттық құндылықтарымыз бен төл мәдениетімізді дамытуға ерекше мән беруіміз қажет. Ұлттық құндылық - белгілі бір бағытты, мақсатты, жүйелі ұлттық көзқарасты, мінез-құлықтағы адамдық тәртіп пен рухани дағдыны қалыптастыратын жүйе. Ұлттық құндылықтарға белгілі бір ұлтқа тән адами қадір-қасиет, яғни, ғасырлар бойы жинақталған рухани және материалдық құндылықтар жатады. Адамдардың бойында қалыптасқан имандылық қадір-қасиеттер рухани құндылықтарды, ал адамдардың қолымен жасалған тұтыну заттары мен кәсіби материалдық құндылықтарды құрайды.

Осылайша, ғасырлар бойы адамзат жинақтаған өмірлік тәжірибе, тәлім-тәрбие, білім мен өнер ұрпақтан-ұрпаққа мұра ретінде беріліп отырды

Ұлттық құндылықтарымызды қастерлеп, оны келер ұрпақтың санасына сіңіруде оқытудың түрлі әдіс-тәсілдерін оқу үдерісіне енгізудің мәні ерекше. Осы орайда еліміздегі білім беру жүйесіндегі қолданыстағы бағдарламалар мазмұнында ұлттық дәстүр мен жалпыадамзаттық құндылықтардың бір-бірімен түйісіп, өзара сабақтасып берілуі оқушылардың білімімен қатар, функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталған. Бұл жайт оқушының өмірлік ұстанымының қалыптасуына ықпалын тигізіп, оны Отанын сүйуге, ұлттық құндылықтарды қадірлеуге және сақтауға, салт-дәстүр мен әдет-ғұрыпты білуге баулиды. Демек, оқушы тек қана білім нәрімен сусындамайды, рухани болмысын да қалыптастырады. Мәселен, тілді оқытуда қарым-қатынас жүйесіндегі сөз әдебін, жазба тіл мәдениетін шешендікпен, пікірталас мәдениетімен орайластыру жас ұрпақтың бойына халықтық салт-сана мен мәдени талаптарды қатар сіңіру арқылы жүзеге асырылады.

Қазіргі таңда жас ұрпақты тәрбиелеп, білім беруде ұлттық әдеби мұраларымызды, халық ауыз әдебиетін танып-білуге бейімдеудің мәні зор. Түркі әлеміндегі, соның ішіндегі қазақ даласындағы ойшылдардың мол мұрасын, білім және ғылымға, ұлттық құндылықтарға қатысты көзқарастарын жаңа заманның талаптарына сай зерделеу және болашақ ұрпаққа насихаттау маңызды іс.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫМЫЗ АРҚЫЛЫ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Бүгінгі таңда балаға әлемдік деңгейде өркениетті негізде білім мен тәрбие беру, ұлттық құндылықтарды олардың бойына сіңіру – тәрбиешілер мен ұстаздар алдындағы үлкен міндет болып табылады. Адамзат тарихында құндылықтар қалыптасуының негізгі ерте заманнан-ақ ойшылдар мен ғұламалардың назарында болды. Олардың тәрбиелік негіздері атадан балаға ұрпақтан-ұрпаққа ізгі қасиеттер мен сезім ниеттерден тұрады. Қазақ халқының ғасырлар тұңғығынан бері тарихымен біте қайнасып келе жатқан ұрпақ тәрбиелеудегі тәжірибелері бізге сол рухани мәдениет, этикалық, эстетикалық құндылықтарын құрайтын ұлттық әдет-ғұрып, салт-дәстүрлер, әдеби, музыкалық, кәсіби, тұрмыстық фольклорлар мазмұны арқылы жетіп отыр. Сонымен бірге ұрпақ тәрбиесіне, жалпы халықтың рухани дамуына байланысты ұлттық тәлім-тәрбиелік ойпікірлерді: Қорқыт ата, Әл-Фараби, Қожа Ахмет Иассауи, Мұхамед Хайдар Дулати, Жүсіп Баласағұн, Махмұт Қашқари, Асанқайғы, т.б. ақын жырауларының мұраларынан, билер мен шешендердің тәлімдік сөздерінен көреміз. Әр адам өзінің ұлттық тамырын, әдет-ғұрпын, мәдениетін түсіне алады. Өз халқына деген сүйіспеншілігі, өзінің

туған жеріне өз халқы өмірсүретін ортаға деген сезіммен ұласып жату керек. Халықтық әдет-ғұрып, салт-санасының байлығы, патриоттық сезім Отанға деген сүйіспеншілігін қалыптастырады Ұлттық тәрбие қазір елімізде орын алып отырған көптеген мәселелерді: ана тілін, ата тарихын, ұлттық салт-дәстүрін білмейтін жастар, тастанды жетім балалар, «қиын» балалар, қарттар үйлеріндегі әжелер мен аталар, нашақорлыққа салынған жастар, тағы басқаларды бірте-бірте жоюдың және олардың алдын- алып, болдырмаудың негізгі жолы. Ұлттық тәрбие алған ұрпақ дені сау, білімді, ақылды, ұлтжанды, еңбекқор, сыпайы, кішіпейіл болып өседі. Сондықтан да ұлттық тәрбие – ел болашағы. Ұлттық құндылық белгілі бір бағытты, мақсатты, жүйелі ұлттық көзқарасты, мінез-құлықтағы адамдық тәртіп пен рухани дағдыны қалыптастыратын жүйе. Олай болса, ұрпақ тәрбиесіндегі құндылықтар негізгі ізгілікті, ақылды адамгершілік, парасаттылық, имандылық міндеттерін ажырата біліп өзіне таңдау жасауы. Халықта «Баланды өз тәрбиеңмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле» деген мақал бар. Жас ұрпаққа тәрбие мен білім беру саласында халықтық педагогиканы енгізе отырып, қазақ халқының салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын, мінез-құлық мәдениетін меңгеруде оқушылардың бойына ұлттық имандылық, адамгершілік, сыпайылық қасиеттерін қалыптастыру. Ұлттық тәрбие біздің ұрпақтан-ұрпаққа жеткізетін асыл қазынамыз. Ол болашақ ұрпақты өмір сүруге тәрбиелейтін үлкен тәрбие кітабы . Ал тәрбие тамыры тереңде-халық қазынасында ,оның қадір қасиеті мен бітім- болмысында. Бұл қазына ұлттық құндылықтар арқылы бала бойына сіңетіні даусыз. Ұлттық құндылықтар дегеніміз не? Қарапайым тілмен айтқанда, ұлттық құндылықтар белгілі бір ұлтқа ұлт азаматына тән зат , адами қадір-қасиет яғни ғасырлар бойы жинақтаған ұлттық рухани және материалдық құндылықтар. Ол-тәрбие мен оқытуға бағытталған мұрағаттар. Оларға меймандостық, кісілік, сыйластық, имандылық, кішіпейілділік, салауаттылық, қайырымдылық, ізгілік, еркіндік, өнерпаздық, сыпайылық, мәдениеттілік, шығармашылық, рухани байлық, махаббат сынды қасиеттер жатады. Кез-келген ұлттың сипаты бес қағидаға келіп тіреледі.

- біріншісі – тілі,
- екіншісі–діні,
- үшіншісі–дәстүрі,
- төртіншісі–тарихы,
- бесінші– атамекені.

Құндылықтар – шынайы ғана болады, ол адамға тәуелді емес, дей тұрғанмен ол ең алдымен адам санасында орын алады.Құндылықтарды сезім арқылы қабылдап, ал сана арқылы түсінуге болады, соның нәтижесінде тұлға

құндылықты игереді, соған сай әрекет етеді. Осының барлығын бала жасынан бойларына сіңіре білсек, нұр үстіне нұр болар еді. Ж.Баласағұн өз еңбегінде «Адам тәрбиесінің тоқсан пайызы, бес жасқа дейінгі кезеңде балаға берілген тәрбиеден көрінеді» деген. Бұдан ой тұжырымдасақ, мектепке дейінгі кезеңнен бастап, тәрбиенің негізі ұлттық құндылықтарымыз арқылы тәрбие беру-ұлт болашағының жарқын ететіндігін көрсетеді. Олай болса, басты мақсат – жас ұрпақты ұлттық игіліктер мен адамзаттық құндылықтар, рухани-мәдени мұралар сабақтастығын сақтай отырып жастайынан тәрбиелеу. Ұлттық құндылықтарымызды әлемдік деңгейге шығаруға қабілетті тұлға тәрбиелеу үшін: - баланың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру; -жас ұрпақ санасына туған халқына деген құрмет, сүйіспеншілік, мақтаныш сезімдерін ұялату, ұлттық рухын дамыту; -ана тілі мен дінін, оның тарихын, мәдениетін, өнерін, салт-дәстүрін, рухани-мәдени мұраларды қастерлеу; -жас ұрпақ бойында жанашырлық, сенімділік, намысшылдық тәрізді ұлттық мінездерін қалыптастыру сияқты міндеттерді орындағанда ғана басты мақсатқа жетеміз.

Кез келген ұлттың ұлт болып қалыптасып дамуы үшін оның ұлттық санасы, ұлттық құндылығы болуы керек. Сондықтан ұрпағымыздың ұлттық құндылықтарды бойына сіңіріп, ел қамын ойлайтын азамат етіп тәрбиелеуіміз керек. Ұлттық тәлім тәрбиенің іргетасы - бірінші ұлттық тәрбиенің ошағы отбасында, екіншіден балабақшада болғандықтан, ата анамен де баламен де бірігіп жұмыс атқару – біздің басты міндетіміз.

Халқымыздың тілін, тарихын, ұлттық дәстүрін, ата салтын ұмыта бастаған бүгінгі ұрпақты тәрбиелеуге ат салысу жалпы ұлтымыздың міндеті. Өз ұлтын қадірлеп, қастерлеген, ұлт қадірін білген азаматтың бірі Ж.Аймауытов: «Мен халыққа кіндігіммен байланып қалғанмын. Оны үзе алмаймын. Ұзу қолымнан келмейді» дейді. Отанының гүлденуіне үлес қоса алатын азамат өсіре аламыз» деген болатын. Ұрпақ тәрбиесі-адамзат баласының асыл мұраты. Сондықтан қатардағы пендені нағыз толық қанды тұлғаға айналдыру үшін ұлттық құндылықтар арқылы бала кезең жастайынан тәрбие берудің маңызы зор.

ХАЛЫҚ АУЫЗ ӘДЕБИЕТІ- МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУДІҢ НЕГІЗДЕРІ

Ұлттық салт дәстүрді мәдениетпен өнерді насихаттау –тәрбиенің төресі. Жас ұрпаққа жоғары деңгейдегі ұлттық сана сезімді, рухани мұраларға және ұлттық мәдениетке деген құндылықтарды қалыптастырып, рухани мұраға және ұлттық мәдениетке құндылық қатынастарын қалыптастыру отансүйгіштік, ұлттық намыс сезімдерін қалыптастырады. Балабақшадағы ұлттық тәрбие берудің мақсаты: Ұлтжандыққа отансүйгіштікке тарихын мәдениетін салт-дәстүрін терең меңгеруге ана тілін қадірлеуге үйрету.

Балабақшадағы ұлттық тәрбиенің міндеті ата бабамыз қолданған үрдіс пен бүгінгі жаймен саралап, халықтық педагогиканының асыл мұралары негізінде саналы тәрбие беруді қиыстыру. Көкпар, бәйге, қыз қуу, теңге алу, аударыспақ, т.б ойындарымыз арқылы қазақи қайнардан тәлім алса ұлттық құндылықтарды бойына сіңіріп өседі. Балабақшадағы ұлттық тәрбиені өзектілігі тәрбиеленушілерді рухани ізгі қасиеттерге баулып, тәрбиенің көздері ана тілі мен әдебиетін, тарихы мен өнерін қастерлеуге халықтың салт – дәстүрлерін аялай білуге ұлттық құндылықтарымызды дәріптеу болып табылады. Сәбилердің жас ерекшелігін ескере отырып елін жерін қорғауда атадан балаға мирас болып қалған тарихын салт дәстүрін, ана тілін қастерлеу үлкенге – құрмет кішіге ізет көрсетуін мұра етіп, тәуелсіз еліміздің парасатты адамгершілігі биік білімді азаматтарын тәрбиелеуде адами қасиеттерді қамтып білімді ұлттық қасиетті түсінетін тұлға тәрбиелеу. Қайырымдылықты – халықтан, пайымдылықты – қариядан үйрен деген ұлтымыздың тал бесіктен жер бесікке дейінгі екі аралықтағы өмірінің мәні боларлық адами қасиеттермен әдет ғұрыпты оқу ісәректін ұйымдастыруда үйреніп, алдағы өмірлерінде арқау болатынын ұғындыру. Бүгінгі ғаламдану процесінде ұлттық құндылықтарды сақтау мен өзінің бет-бейнесін, ізгі дәстүрлерін сақтау жолындағы күрес ұлттық сананы сақтау күресі екенін түсіну. Ұлттық тәрбие деп жеке тұлғаның ұлттық сана сезімі мен мінез-құлқының ана тілін, ата тарихын, төл мәдениетін және ұлттық салт-дәстүрлерді меңгеруі негізінде қалыптасуын айтамыз. Халқымыздың бай ауыз әдебиеті арқылы ата-бабаларымыз қалдырған мұраларға сүйеніп, балдырғандардың еңбекке, өнер-білімге деген құлшынысын арттырып, салт-дәстүр мен әдет-ғұрпын біліп өсуіне, рухани адамгершілік қасиеттерге баули аламыз. Ұлтымыздың ұлағатты дәстүрлерін бала тәрбиесіне арқау етіп, өнеге көрсетудің маңызы зор.

Жас ұрпақты тәрбиелеуде ауыз әдебиетіндегі өлең-жыр, тақпақ, жаңылтпаш, ертегі, мақал-мәтел, жұмбақтар, шешендік сөздер, тиым сөздер, санамақтар әр тәрбиешінің жұмысында негізгі орын алуы тиіс. Осы салаларды балалардың жас ерекшеліктеріне қарай және оларды жалықтырып алмайтындай етіп, бойларына сіңіру әрі олардың тілдерін дамыту үлкен жауапкершілікті талап етеді. Өйткені, сәби жастан бастап балаларға ертегі тыңдатып, халық ауыз әдебиетімен сусындату келешек ұрпақтың ойының ұшқырлығына, тілінің байлығына, сана – сезімінің өсіп дамуына көп әсерін тигізеді. Халықтық тәлім-тәрбиедегі санамақтар баланы тез санауға және де ауызша есептерді тез үйренуге тәрбиелейді. «Ойлайық та, ойнайық», «Шешендікке баулу», «Ойнай біл, ойлай біл», «Сергіту жаттығулары», «Әдемілік, әдептілік» атты кітапшалар 5-6 жастағы балалармен ойын түрінде өткізілетін сабақта қолдануға болады. Санамақты халық негізінен жас балаға сан үйрету мақсатында шығарған. Санамақ балаға санды үйретеді, әрі дүние танытады, әрі баланың қисынды ойлауы мен математикалық ойлау қабілетін

дамытады. Балаларды шешендікке баулуда билермен хандардың, ақындар мен шешендердің, данышпандардың өнегесін үнемі үйретіп отыру қажет. Халық ауыз әдебиетінің ішіндегі балалардың ең сүйіп тыңдайтыны ертегілер.

Халықтық шығармалар ішінде баланы дұрыс, анық сөйлеуге үйрететін, тілін жаттықтыруға бейімдейтін жанр жаңылтпаштар мен жұмбақтар. Жаңылтпаштар арқылы сөздерді дұрыс сөйлеуге жеке дыбыстарды алмастырмай дұрыс айтуға үйретеді, ал жұмбақтар баланы байқағыштыққа, тапқырлыққа баулып, ой-қиялын ұштауға әсер етеді. Мектепке дейінгі балаларды өз ана тілінде сөйлеуге үйретуде, тәрбие мен білім беру жұмыстарын ұйымдастыруда олардың сөйлеу тілін дамытуға, сөз құрастырып сөйлеуіне, сөздік қорының молаюына баса көңіл бөлген жөн. Сәбилердің дүниетанымын кеңейтіп, ойын өрістетіп, тіл байлығын жетілдіруде көркем әдебиеттің алатын орны ерекше. Балабақшада тіл дамыту жұмыстарын айнала қоршаған ортамен, сондай-ақ көркем әдебиетпен таныстыру арқылы жүзеге асыруға болады.

Балаға әңгімелеп айтуға, оқып тыңдауға, жаттауға арналған материал оның даму деңгейіне, жас шамасына лайықты болғаны жөн. Әдеби шығармалардың тілі жеңіл де, көркем, балаға түсінікті, олардың сөз қорын жаңа сөздермен байытатындай болуы керек. Ертегі – адам даналығының қиял-ғажайып туындысы, ол адамды қуанышқа кенелтеді, өз күшіне, болашағына деген сенімін ұштап, батырлыққа, адамгершілікке, шынайылыққа тәрбиелейді. Халық ауыз әдебиетінің ішіндегі балалардың ең сүйіп тыңдайтыны ертегілер. Балаларға ертегіні әңгімелеп бергеннен кейін оны сахналап қойып, және қуыршақ, саусақ театрлары арқылы көрсетіп үйреткен тиімді. Қазақ ертегілері адамды сиқырлы күштермен таңғалдырады: самұрық құстың алыптығы, адамша сөйлейтін Шалқұйрық, жәндіктер де бар... Бұл ғажайып кейіпкерлер ертегіден ертегіге «көшіп» жүреді. Ертегі мен кейіпкерлердің аттары әртүрлі, сюжеттері ұқсас болып келеді. Балаға адамдық қасиеттің нәрі ертегі арқылы ана сүтімен қоса сіңіріледі. Өйткені, оның жаны күнәдан пәк, таза, көңілінде күдік жоқ. Бәріміз де жақсы, жанға жайлы, рахат табатын ертегіні тыңдап, сол ертегілерден адам бойына керектіні сіңіріп өстік. Бала жанын қоректендіретін рухани қор – айналадағы барлық табиғат болмысы, жанды мақұлықтың бәрімен табыстыратын, терең де таңғажайып сырларға толы ертегілер. Тәрбиенің негізгі мақсаты – дені сау, ұлттық сана-сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан ұрпақ тәрбиелеу. Ертегінің рухани тәрбиелік мәні зор. Ол – балаларға рухани ләззат беріп, қиялға қанат бітіретін, жас баланың өсіп жетілуіне қажетті нәрсенің мол қоры бар рухани азық. Руханилық – жеке тұлғаның негізгі сапалық көрсеткіші. Руханилықтың негізінде адамның мінез-құлқы қалыптасады, ар-ұят, өзін-өзі бағалау және адамгершілік сапалары дамиды. Мұның өзі мейірімділікке, ізгілікке

шақырады. Балалық шақтан балаларды қоршаған болмысқа дұрыс түсінікті тәрбиелеу қажет. Әрине, бала қоршаған ортамен өзі танысады. Дегенмен, отбасы, балабақша балада болмысқа деген белсенді танымдық қатынасты оятуға бағытталуы керек. Болмысқа танымдық қатынасты ояту мен тәрбиелеудің бір жолы – өмірді тікелей бақылаудан басқа танымдық әдебиеттерде жатыр. Бүгінгі күні оқытуға қойылып отырған талаптардың бірі – өмір шындығын балаларға халық ауызекі шығармашылығы арқылы көрсету, оның негізінде балалардың ойөрісін, қиялын, эстетикалық және адамгершілік сезімдерін дамыта отырып, олардың халық шығармашылығына сүйіспеншілік, еңбексүйгіштікке деген көзқарасын арттыру болып табылады. Егер халық ертегілеріне педагогикалық-психологиялық тұрғыдан қарайтын болсақ, мұның жасөспірімдерге танымдық әсері жоғары. Халық ертегілерінің таңдаулы үлгілері ғасырлар бойы жасалған халық шығармашылығы болғандықтан оның ішінен көркем тіл де, терең ой да, тамаша үздік кейіпкерлер де табылады. Балаларға кітаптан көлемдірек ертегі, әңгіме оқып беріп, оқылған шығарманы 15-20 минут тыныш тыңдай білуге, әңгімелеп беруге үйрету қажет. Сондай-ақ оқылған әңгіме, ертегі мазмұнына сай бір оқиға төңірегінде (демалыста, саяхатта) сурет бойынша әңгіме құрап айтуға мүмкіндік жасау керек. Мысалы. «Шалқан» ертегісіндегі кейіпкерлерді ретретімен қою арқылы бала ертегіні толықтай айтып шығуға талпынады. Шығармаларды оқытқан кезде қоғамдық өмірге, іс-әрекеттерге байланысты жаңа сөздердің мән-мағынасын түсіндіріп отырған жөн. Көркем әдебиет арқылы бала тілін дамытуда тек қана ертегі, өлең, әңгімемен шектелмей жұмбақ, жаңылтпаш, санамақ, мақал-мәтел түрлерінің де мәні зор.

Бала тілін дамытуға көркем әдебиет түрлерін орынды пайдалана білген әрбір тәрбиеші баланың санасын арттыра отырып, түсінігін кеңейтіп, ұғымын байытады. Балабақшадағы балаға берілетін бүгінгі тәрбиенің ең өзек алатын жері – ол ата-бабадан қалған асыл мұра. Біз болашақ ұрпақ тәрбиесімен айналысатын қазақ тілі мұғалімдері халқымыздың таусылмас бай асыл мұрасына жүгінсек, ұрпағымыз біздің іс-тәжірибемізге, ой-санамызға, парасатымызға жүгінуі тиіс. Біздің балабақшамыздағы жүргізіліп жатқан жұмыс бағыты балаларды ата-бабадан қалған салт-дәстүрлерге, адамгершілікке баули отырып, жаңа дәуір технологиясын табысты игеру. Алға қойған мақсатымызды жүзеге асу үшін біз ең алдымен өзіміздің ана тілімізді толық меңгеруіміз қажет. Бүгінгі таңда тіл туралы көп айтылады. Ана тілін қастерлеген адам өз халқының тарихын, тұрмыс жағдайын, тыныс тіршілігін жақсы біледі.

Сондықтан балабақшадан бастап өз ана тілімізде сөйлеп, өз халқымыздың қадір-қасиеті, рухани құндылығымызды біліп өссек, болашақ ұрпақта өз тілін қадір тұтады. Тіпті өмірде болып жатқан жаңалық та, басқа да өзгерістер біздің сана-сезімімізге өз деңгейінде келіп жетіп, жалғасын табады.

Бала бойына Отанына деген сүйіспеншілік қасиет сәби шағынан бастап сіңеді. Тіліміздің құндылығы бала жүрегінде сақталады. Біздің №26 «Жұлдыз» бөбекжай бақшасында тәрбиелеу, оқыту жұмысында балалардың тілін, сөздік қорларын дамыту, ауызша сөйлеуге үйрете отырып, үйренген сөздерін күнделікті іс-әрекет кезінде тілдік қарымқатынаста қолдана білуге жаттықтыру ісіне ерекше мән беріледі. Балалармен сөздік жұмысын жүргізе отырып, оларды айналасындағы заттармен таныстырып, атын атай білуге, қасиеті мен сапасын, түр-түсін және пішінін ажырата білуге, өмірдегі, қоршаған ортадағы түрлі құбылыстар жайындағы ұғым, түсініктерін дамыта отырып, белсенді түрде тілдік қарым-қатынас жасай білуге үйретеміз. Балалардың сөздік қорын дамытуда ойын тапсырма жаттығулардың орны ерекше.Отбасында, ұйымдастырылған оқу, іс әрекеттер де балаларға ертегі, әңгіме, өлеңдерді оқып беру – балалардың оқылған шығармалардың мазмұнынан қуанышқа бөленіп, оқиғаны талдауға қатысуға, оны сахналауға ынтасын оятады.

Ата-бабаларымыз өмірдегі бар асылын ұрпағына арнаған, оның келешегін әріден ойлап, нәрестенің дүниеге келген сәтінен-ақ шілдеhana, бесіктойы, тұсаукесу, тілашар рәсімдерін жасаған. Оны өлең жырмен кестелеп, баланың құлағына әуенмен жеткізе білген. Қазақ халқының бай салт –дәстүрі мен әдебиетінің келер ұрпаққа берер тәрбиесі көп. Соның ішінде халық ауыз әдебиетінің маңызы ерекше.Жазу сызу болмаған кезде халықтың ой арманынан шыққан әңгімелер жұмбақтап айтқан сырлары,тілдерін ұштаған жаңылтпаштар, өтірік өлеңдер ұшқыр ойдан шыққан мақал мәтелдер, қиял ғажайып ертегілер баланың тілін ойын дамытатын санамақтар ұлттық тәрбиені қалыптастыруда ерекше орын алады.халық ауыз әдебиетінің салалары өте көп.Олар жырлар,мақалмәтелдер ,жұмбақ ,жаңылтпаш,санамақ өтірік олеңдер т.босы салаларды балалардың жас ерекшеліктеріне қарай оларды жалықтаырып алмайтындай сана-сезіміне әсер ету арқылы қызықтыра отырып,бойларына сіңіру,олардың тілдерін дамыту үлкен жауапкершілікті талап етері хақ. Халық ауыз әдебиетінің үлкен бір тармағы –тұрмыс салт жырлары. Оның ішінде бесік,тұсау кесер жырлары баланың тіліне жеңіл,жаттауға оңай әрі қызық болғандықтан сүйсіне жаттайды. Бесік жыры – бала өміріне бастау болатын арна –ана поэзиясы .ананың арман –тілектерге бай бесік жырлары сәби жүрегіне аналық махаббаттың сүйіспеншіліктің адамгершіліктің негіздерін ұялатады.баланың жан дүниесінде әлди жырлар арқылы тәрбие мен ұлттық сана қалыптасып,этномәдени нәр себеді .

«Тәрбие тал бесіктен басталады» демекші тәрбие өзегін адамның сәбилік кезеңінен қолға алып,бесіктегі күнінен ұлттық рухани тәрбиемен сусындату қажет.бесік жырларының әуені әр балалы отбасында айтылуы –ұлтымызды сақтаудың бірден-бір тура жолы. Бесік жырын мазмұнына қарай бесікке бөлеу, жұбату, тілек айту деп топтауға болады. Жаңылтпаш Халық баланың тілін

ширату үшін ,оған сөз үйретіп ,дүниетанымын дамыту мақсатында жаңылтпаштар ойлап шығарған.бөбектің тілі шығып,балдырған жасында сөздік қоры молая бастаған кезде ,кейбір дыбыстарды айта алмай немесе қинала айтады. Тілін мүкістендірмей мүдірмей сөйлеу үшін ,қиналып айтылатын дыбыстары бар сөздерді бала неғұрлым жиі-жиі дыбыстап,жаңылмай жаттықса сөйлегенде де мүдірмей өз ойын толық жеткізетін болады. Жаңылтпаштарды жаттап,жаттыға айту арқылы баланың ана тілін ардақтау сөз қадірін білу сезімі қалыптасып,ой-қиялы дамиды тәлім алады.

Жаңылтпаштар:

Ай, ай, Айдарбай,

Иір мүйіз сиырды

Үйіңе айдай бар!

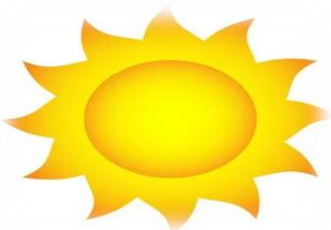
* * *

Есет ағам ет асатар,

Ет асатса, бес асатар.

Жұмбақ -нақты бір зат туралы тұспалдап ,ұқсатып,бейнелеп айту арқылы баланы ойлату ,танымдық білімдік ұғымдармен түсініктерді ой қиял елегінен өткізіп,тұжырым жасап,шешімге келуде тапқырлық пен дүниетанымдық дәрежесін байқау үшін айтады. Заман өзгерген сайын ұлттық тәрбиеде жаңа мазмұнды жұмбақтармен толыса береді. Жұмбақтарды Аристотель «Жан-жақты жымдасқан метофора»дейді Яғни затты бейнелеп,баламалапсипаттау арқылы ұқсас заттардың қасиеттері мен түріне аумағына көлеміне зер салып,жұмбақты шешуші жұмбақты шешеді,әр заттарды салыстыра көз алдына елестететіндүниетанымдық қабілетін дамытады. Жұмбақтар көбінесе үйлесімді ұйқасы әсем де ырғақты өлеңмен құрылады.қара сөзбен жасалған жұмбақтар бар.Жұмбақтарды жаттап айтумен қатар кез келген айтушы өз ойынан құрастырып та айта береді ,тек жұмбақтың сөздік қисыны ,өлеңдік үйлесімі болуға тиіс.Жұмбақ айтушы неғұрлым көбірек күрделірек жұмбақтарды тауыспайтып, шешушіні жеңіуге тырысады. Егер жұмбақ шешуші мүдірмей айтылған жұмбақтарды дұрыс және толық шеше алса ,оның өзі де жұмбақ айтыпжұмбақ айтыс жалғасып, айтушы мен шешуші өз білімін сараптайды.

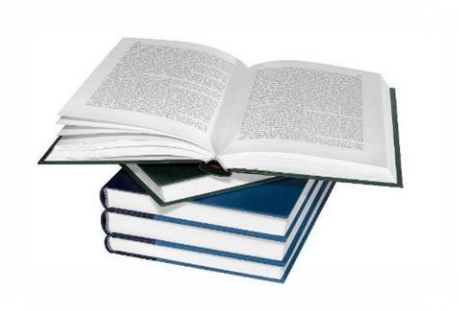
Жұмбақтар:

Таңмен көзін ашады,

Әлемге нұрын шашады.

Қабат-қабат қаттама,
Ақылың болса, аттама.

Қол созсаң, ақ күміс
Алақанға толады.
Ашып-жұмсаң, із-түссіз
Лезде жоқ болады?

Мақалдар- нақыл өсиет түрінде айтылатын ой түйіндері сөз мәйегі мақалдар көбінесе өлеңдік өрнекпен сабырлы салмақты ырғақпен айтылады. Қара сөзбен яғни шешендікпен айтылатын мақалдарда бар. Мақал негізінен екі бөлімнен құралады.Пайымдау-айтылған ойдың түп негізі.екінші ой қорытындысы айтылады. Мәтелдер –негізінен тұжырымы тұспалы өлеңде сыңар тармақты қара сөзде нұсқалы сөз ретінде пайдаланылады. Мәтелдер тура және ауыспалы мағынада айтылады. Мысалы «Қадірінді білгенге жұмса.», «Тікен гүлін қорғайды.» қазақ халқы –сөз қадірін біліп,қасиетті сөзді қастерлеп,ауызынан тастамай өнеге ретінде данышпандығын өлең өрнектерімен өрнектеп,терең мағыналы сөздермен өрнектеп келе жатқан халық.Мақалсыз мағынасыз сөйлеген қарт адамның сөзінің қадірі болмайды.қазақтың мақал мәтелдерінің көбірек қамтитын тақырыптары Елдік, ынтымақ,бірлік туралы мақал мәтелдер.

Мақал-мәтелдер:

Оқусыз білім жоқ,
Білімсіз күнің жоқ.

* * *

Ақыл — тозбайтын тон,

Білім — таусылмайтын кен.

* * *

Әдепті бала — арлы бала,

Әдепсіз бала — сорлы бала

Санамақ –халық негізінен жас балаға сан үйрету мақсатында айтқызады. Санамақтар әрі сан үйретеді әрі дүниені танытады. Әр баланың қисынды ойлауы мен математикалық логикасын яғни ойлау қабілетін дамытады.Санамақтардың түрлері өте көп оның үстіне заманға сәйкес жаңадан қосыла береді. Атау ұйқастырып санау арқылы бала әрі сан үйренеді оның үстіне санға аты ұйқасқан заттарды танып біледі.Саусақ санау ойыны баланы сан үйретуге ынталандырады, көңілдендіреді,санамақ айтыста бала санға ұйқас сөз табу арқылы ақындық қабілеті байқалады.Егер ол ұйқас таба алмаса айтыста жеңілген болып табылады,балабақшада балаларға санамақтардың сан алуан түрлерін үйретіп оны айтқызу санамақ шешімдерін дұрыс шешкендердің білімін бағалап,оларды мадақтап отыру қажет. Кейбір санамақтарды әнге қосып айтуға болады. Халықтық педагогика – ұлттық қазына, сондықтан да оқу-тәрбие жұмыстарына оны кеңінен қолданып, бала бойына ата-баба өсиеттерін, салт-дәстүрін сіңіріп, халық қамын ойлайтын тілін, дінін терең білетін, ұлтжанды, білімді жас ұрпақ тәрбиелеу баршамызға ортақ міндет. Олай болса, тәрбие саласындағы еңбегіміз қашанда жемісті болсын.

«Санап көр»

Онжан тапқан

Он жаңғақтан

Екіден-ақ

Еппен санап,

Балжан алды,

Әлжан алды,

Қалжан алды,

Қанша қалды?

(Төртеу)

Ала шапан киініп,

Қарбыз жатыр үйіліп.

Қарбыздарды шетінен

Санап шықтым екіден.

Бесеу болды жүп саны,

Нешеу болды түп саны?
(Он)

Алдында үш балапан,
Артында үш балапан.
Ақ тауық пен балапан
Айтшы санын, балақан.
(Сегіз)

Буыршын мен атан бар,
Тайлағым мен ботам бар.
Үш інгенге иемін:
Санын айтшы түйенің?
(Жеті)

Апасына Қанаттың
Екі-екіден тараттым.
Қанша жаңғақ қалғанын,
Айта қойшы, ал, жаным.
(Үшеу)

Қорытынды

Қорыта келгенде, қазақ халқының ұлттық мұраларының бірі – ұлт ойындары. Өйткені ұлттық ойындар арқылы біз болашақ жастарды рухани сезімге тәрбиелей аламыз. Дәстүрлік таным-түсініктен туындайтын қазақ халқының ұлттық ойындары - баланы іс-әрекетке, адамгершілік әдептерді игеруге, ақыл-ойын жетілдіруге, отан сүйгіштікке баулуда, салауатты өмір сүруге тәрбиелеуде тендесі жоқ құрал. Ойын — біржағы, дене қозғалысы, шыныққан дененің шеберлігі, біржағы көңіл көтеру, дем алу, біржағы бас қосып бірлесу, әдет-ғұрыпты жалғастыруға үндесу болып саналады. Ұлттық тәрбиенің негізі балаға ана сүтімен, ана тілімен, бесік жырының әлдиімен беріледі. Тәлімгерліктің бұлақ көзі де, тәрбиенің барып кұяр арнасы да мектепке дейінгі мекеме - балабақша екені белгілі. Еліміздің ертеңгі болашағы бүгінгі өсіп келе жатқан жас ұрпақ. Сондықтан ұрпақ тәрбиесіне аса жауапкершілікпен қарау баршамызға жүктелер жауапты міндет болмақ.

Балалар ойынында кейде өлең-тақпақтар жиі кездеседі. Ол өлең-тақпақтардың негізгі мақсаты тапқырлыққа, шапшаңдыққа, ептілікке баулу, қиялына қанат беріп, ойын ұштау, өз бетімен іскерлікке, қысылған жерде дұрыс шешім қабылдауға тәрбиелеу. Ол көбінесе тақпақ айту, ән салу, би билеу түрінде болады. Бұдан қай ойынның да түпкі нысанасы - балалардың бойында өнердің, білімнің, тәрбиенің нұрын себу, өлең, тақпақ айтуға төселдіру екенін аңғару қиын емес. Балаларға ұлттық ойындарды үйретіп, оған өзгеше әр беріп, жаңартып өткізіп отыруды ата-аналар, тәрбиешілер бір сәт те естен шығармағандары абзал. Ұлттық мұраның бай қазынасының бірі – халықтың ұлттық ойындары көп салалы, көп қырлы құбылыс, ол тек ойындық сала емес, мәні жағынан да балабақша тәрбиеленушілерінің рухани өресі кең өсіп- жетілуіне, эстетикалық мәдениетін қалыптастыруға тәрбиелейтін негізгі құралдардың бірі. Ұлттық ойындар баланы тез ойлауға, тапқырлыққа баулып, жаңа тақырыптарды жылдам меңгеруге ықпал етеді, сөз тіркесіне, ұйқастыруға дағдыландырады.

Балалар ойынында кейде өлең-тақпақтар жиі кездеседі. Ол өлең-тақпақтардың негізгі мақсаты тапқырлыққа, шапшаңдыққа, ептілікке баулу, қиялына қанат беріп, ойын ұштау, өз бетімен іскерлікке, қысылған жерде дұрыс шешім қабылдауға тәрбиелеу. Бұған қоса кез-келген ойынның аяғында жеңу бар да, жеңілу бар. Жеңгендер әрі қарай өз биігінде қалуға тырысса, жеңілгендер айып тартады. Ол көбінесе тақпақ айту, ән салу, би билеу түрінде болады. Бұдан қай ойынның да түпкі нысанасы - балалардың бойында өнердің, білімнің, тәрбиенің нұрын себу, өлең, тақпақ айтуға төселдіру екенін аңғару қиын емес.

Балаларға ұлттық ойындарды үйретіп, оған өзгеше әр беріп, жаңартып өткізіп отыруды ата-аналар, тәрбиешілер бір сәт те естен шығармағандары абзал. Ұлттық мұраның бай қазынасының бірі – халықтың ұлттық ойындары көп

салалы, көп қырлы құбылыс, ол тек ойындық сала емес, мәні жағынан да балабақша тәрбиеленушілерінің рухани өресі кең өсіп- жетілуіне, эстетикалық мәдениетін қалыптастыруға тәрбиелейтін негізгі құралдардың бірі. Ұлттық ойындар баланы тез ойлауға, тапқырлыққа баулып, жаңа тақырыптарды жылдам меңгеруге ықпал етеді, сөз тіркесіне, ұйқастыруға дағдыландырады.

.

Пайдалынған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі.
«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты». Астана, 2022. [ӨБ]
2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің міндетін атқарушының 2016 жылғы №499 бұйрығы.
«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы».
3. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі.
«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу жоспарлары». Астана, 2020. [ӨБ]
4. Ыбырай Алтынсарин
Таңдамалы педагогикалық мұралары. – Алматы: Білім баспасы.
5. Ахмет Байтұрсынұлы
Тіл тағылымы. – Алматы: Ана тілі баспасы.
6. Мағжан Жұмабаев
Педагогика. – Алматы: Рауан баспасы.
7. Қазақ халқының салт-дәстүрлері
Алматы: Атамұра баспасы.
8. Бабалар сөзі– Астана
9. Қазақтың ұлттық ойындары– Алматы: Өнер баспасы
10. Этнопедагогика бойынша ғылыми-әдістемелік еңбектер мен оқу құралдары.
11. Балабақша тәрбиешілеріне арналған әдістемелік журналдар мен оқу-әдістемелік құралдар.
12. Қазақ халық ауыз әдебиеті үлгілері: ертегілер, мақал-мәтелдер, жұмбақтар, жаңылтпаштар.

Мазмұны

1. Кіріспе-----	3
2. Түсіндірме жазба-----	5
3. Бала бойына ұлттық құндылықтарды дамытудағы негізгі құралдарға мыналарды жатқызуға болады-----	6
4. Мектепалды даярлық топ тәрбиеленушілерін ұлттық құндылықтар негізінде оқыту мен тәрбиелеудің педагогикалық-психологиялық аспектілері-----	9
5. Бала бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастыру-----	12
6. Ұлттық құндылықтар замануи білім негізі-----	15
7. Мектепке дейінгі жаста ұлттық құндылықтарымыз -----	16
8. Халық ауыз әдебиеті – мектеп жасына дейінгі балаларды рухани адамгершілікке тәрбиелеудің негіздері-----	18
9. Қорытынды-----	27
10. Пайдаланылған әдебиеттер -----	29

